

"Құқық бұзушылықтың алдын алу туралы" Қазақстан Республикасы Заңының жобасы туралы

Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2008 жылғы 26 қарашадағы N 1086 Қаулысы

Қазақстан Республикасының Үкіметі **ҚАУЛЫ ЕТЕДІ:**

"Құқық бұзушылықтың алдын алу туралы" Қазақстан Республикасы Заңының жобасы Қазақстан Республикасының Парламенті Мәжілісінің қарауына енгізілсін.

Қ а з а қ с т а н   Р е с п у б л и к а с ы н ы ң

Премьер-Министрі

К. Мәсімов

Жоба

Қазақстан Республикасының Заңы

Құқық бұзушылықтың алдын алу туралы

Осы Заң мемлекеттік органдардың, жергілікті өзін-өзі басқару органдарының, барлық меншік нысанындағы ұйымдардың және азаматтардың құқық бұзушылықтың алдын алу жөніндегі қызметінің құқықтық, экономикалық, әлеуметтік негіздері мен қағидаттарын айқындайды.

1-тарау. Жалпы ережелер

1-бап. Осы Заңда пайдаланылатын негізгі ұғымдар

Осы Заңда мынадай негізгі ұғымдар пайдаланылады:

1) құқық бұзушылықтың алдын алу - мемлекеттік органдар, жергілікті өзін-өзі басқару органдары, барлық меншік нысанындағы ұйымдар және Қазақстан Республикасының азаматтары жүзеге асыратын, құқық бұзушылықтарды жасауға ықпал ететін себептер мен жағдайларды анықтау, зерделеу, жою арқылы құқықтық тәртіпті сақтауға және күшейтуге бағытталған құқықтық, әлеуметтік, экономикалық ұйымдастырушылық іс-шаралар және өзге де шаралар кешені;

2) құқықтық тәрбие - азаматтарда заң сыйлаушылық мінез-құлықты қалыптастыруға, құқықтық білім алуға және халықтың құқықтық мәдениетін арттыруға бағытталған білім беру, ақпараттық және ұйымдастырушылық сипаттағы шаралар кешені;

3) әлеуметтік бейімдеу - қоғамда қабылданған мінез-құлық ережелері мен нормаларын адамның бойына белсенді сіңдіру процесі;

4) әлеуметтік оңалту - құқық бұзушылықтың алдын алу жүйесі органдары мен мекемелері жүзеге асыратын, құқыққа қарсы мінез-құлықты адамға құқықтық, әлеуметтік, психологиялық, педагогтік көмек көрсетуге бағытталған шаралар кешені, сондай-ақ психологиялық немесе моральдық жарақатты жеңу процесі;

5) криминологиялық сараптама - олардың криминогендік жағдайдың жай-күйіне

ықтимал әсерін бағалау үшін жүргізілетін нормативтік құқықтық актілердің жобаларын
а р н а й ы з е р т т е у ;

6) жеке профилактикалық жұмыс - құқық бұзушылықтың алдын алу жүйесі субъектілерінің әлеуметтік қауіпті жағдайдағы адамдарды уақтылы анықтау, оларды әлеуметтік оңалту және (немесе) олардың құқық бұзушылық жасауын ескерту
ж ө н і н д е г і қ ы з м е т і ;

7) құқық бұзушылық - ол үшін Қазақстан Республикасының заңнамалық актілерінде жауапкершілік көзделетін, жеке тұлғаның, қоғамның, мемлекеттің мүдделеріне зиян келтіретін адамның құқыққа қарсы, кінәлі әрекеті не болмаса әрекетсіздігі;

8) қоғамға қарсы іс-әрекеттер - белгіленген әлеуметтік нормалар мен мінез-құлық ережелерін бұзатын, адамның психикасына және/немесе денсаулығына теріс ықпал ететін іс-әрекет: алкогольдік ішімдікті жүйелі түрде пайдалану, есірткі және психотроптық заттарды медициналық емес тұтыну, қаңғыбастықпен, қайыршылықпен және ж е з ө к ш е л і к п е н а й н а л ы с у ;

9) заң сыйлаушылық мінез-құлық - заңда белгіленген мінез-құлық нормаларына сәйкес келетін, басқа адамдардың құқықтары мен заңды мүдделерін бұзбайтын
а д а м н ы ң с а н а л ы ж ү р і с - т ұ р ы с ы ;

10) профилактикаланатын адам - оған қатысты жеке алдын алу жұмысы жүргізілетін, құқық бұзушылықтың алдын алу субъектісінің профилактикалық есебінде
т ұ р а т ы н ж е к е а д а м ;

11) құқықтық тәртіп - заңдылықты сақтау, заңмен кепілдік берілген құқықтарды іске асыру және барлық жеке адамдардың, органдардың және ұйымдардың заңда белгіленген міндеттемелерді орындауы.

2-бап. Қазақстан Республикасының құқық бұзушылықтың алдын алу туралы заңнамасы

Қазақстан Республикасының құқық бұзушылықтың алдын алу саласындағы заңнамасы Қазақстан Республикасының Конституциясына , Қазақстан Республикасы ратификациялаған халықаралық шарттарға, осы Заңға және құқық бұзушылықтың алдын алу саласындағы қатынастарды реттейтін Қазақстан Республикасының өзге де нормативтік құқықтық актілеріне негізделеді.

Егер Қазақстан Республикасы ратификациялаған халықаралық шартта осы Заңда белгіленгеннен өзге ережелер белгіленсе, онда халықаралық шарттың ережелері қолданылады.

3-бап. Осы Заңның мақсаты мен міндеттері

1. Осы Заңның мақсаты құқық бұзушылықтың алдын алу саласында бірыңғай мемлекеттік саясат орнату, құқықтық тәртіпті және қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз
е т у б о л ы п т а б ы л а д ы .

2. О с ы З а ң н ы ң м і н д е т т е р і :

1) азаматтардың құқықтарын, бостандықтарын және заңды мүдделерін құқыққа

қарсы қол сұғушылықтан қорғауды қамтамасыз ету;

2) құқық бұзушылықтың деңгейін азайту;

3) құқық бұзушылықтың алдын алу жүйесін жетілдіру, сондай-ақ оған ықпал ететін себептер мен жағдайларды анықтау, жою;

4) бас бостандығынан айыру орындарынан оралған, осыған орай туыстық байланыстарын жоғалтқан, сондай-ақ тұрақты тұратын жері және құжаттары жоқ адамдарды әлеуметтік бейімдеу және оңалту;

5) құқық бұзушылықтың алдын алу жүйесі субъектілерінің және оған қатысушылардың қызметін үйлестіру;

6) салауатты өмір салтын қалыптастыру, азаматтық құқықтық сана мен құқықтық мәдениетті тәрбиелеу;

7) құқық бұзушылық жасағаны үшін жазаның бұлтартпастығын қамтамасыз ету болып табылады.

4-бап. Құқық бұзушылықтың алдын алу қағидаттары

Құқық бұзушылықтың алдын алу:

1) азаматтардың құқықтарын, бостандықтарын мен заңды мүдделерін қорғау және сақтау;

2) заңдылық;

3) жариялылық;

4) құқықтар мен міндеттердің бірлігі;

5) ізгілік;

6) ғылыми негізділік;

7) кешенді тәсілдер және профилактикалық ықпал ету шараларын саралау қағидаттарына негізделеді.

2-тарау. Құқық бұзушылықтың алдын алу жүйесі

5-бап. Құқық бұзушылықтың алдын алу субъектілерінің жүйесі

1. Құқық бұзушылықтың алдын алу субъектілерінің жүйесін:

1) мемлекеттік органдар;

2) жергілікті өзін-өзі басқару органдары;

3) мемлекеттік ұйымдар құрайды.

2. Құқық бұзушылықтың алдын алу жүйесінің субъектілері болып табылатын мемлекеттік органдардың құрылымында Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген тәртіппен құқық бұзушылықтың алдын алу бойынша жекелеген функцияларды:

1) нашақорлықпен, алкоголизммен, уытқұмарлықпен, туберкулездің жұқпалы түрлерімен, АҚТ жұқпасымен ауыратын, психикалық ауытқулардан азап шегетін, аталған аурулардан ерікті емделуден бас тартатын адамдарды мәжбүрлеп емдеуді;

2) бас бостандығынан айыру орындарынан оралған, туыстық байланыстарын

жоғалтқан, сондай-ақ тұрақты тұратын жері және құжаттары жоқ адамдарды әлеуметтік бейімдеуді және оңалтуды (оңалту, әлеуметтік бейімдеу орталықтары және қабылдау - тарату орындары);

3) алкогольдік ішімдікті теріс пайдаланатын, есірткі құралдары мен психотроптық заттарды медициналық емес пайдалануға жол беретін адамдарды медициналық-әлеуметтік оңалтуды;

4) әкімшілік қамауға алынған адамдарды ұстауды;

5) баланың құқықтарын қорғауды жүзеге асыратын ұйымдар мен мекемелер құрылады.

3. Басқа мемлекеттік органдар құқық бұзушылықты алдын алуда әкімшілік құқық бұзушылық туралы Қазақстан Республикасының заңнамасында көрсетілген құзыреті шегінде қатысады.

4. Құқық бұзушылықтың алдын алуға Қазақстан Республикасының мемлекеттік емес ұйымдары мен азаматтары ерікті негізде қатысады.

6-бап. Үкіметтің құқық бұзушылықтың алдын алу жөніндегі өкілеттіктері

Қазақстан Республикасының Үкіметі құқық бұзушылықтың алдын алу саласында:

1) құқық бұзушылықтың алдын алу саласындағы мемлекеттік саясатты әзірлейді және іске асырылуын қамтамасыз етеді;

2) құқық бұзушылықтың алдын алу саласында нормативтік құқықтық актілерді қабылдайды;

3) құқық бұзушылықтың алдын алу жөніндегі бағдарламалық құжаттарды бекітеді;

4) құқық бұзушылықтың алдын алу жөніндегі ведомствоаралық комиссияны құрады және таратады;

5) құқық бұзушылықтың алдын алу субъектілерінің өзара іс-қимыл жасасуын және олардың қызметін үйлестіруді қамтамасыз етеді.

7-бап. Жергілікті өкілді және атқарушы органдардың өкілеттіктері

1. Жергілікті өкілді органдар өз құзыреті шегінде:

1) құқық бұзушылықтың алдын алу жөніндегі бағдарламалық құжаттарды, оның ішінде құқық бұзушылықтың алдын алуға қатысатын азаматтар мен ұйымдарды көтермелеуге қаражат бөлуге қатысты бағдарламаларды қарайды және бекітеді;

2) әкімнің ұсынысы бойынша құқық бұзушылықтың алдын алу жөніндегі жергілікті ведомствоаралық комиссияның дербес құрамын бекітеді.

2. Облыстың (республикалық маңызы бар қаланың, астананың) жергілікті атқарушы органдары өз құзыреті шегінде:

1) құқық бұзушылықтың алдын алудың негізгі бағыттарын іске асырады;

2) құқық бұзушылықтың алдын алу субъектілерінің өзара іс-қимыл жасауын қамтамасыз етеді;

3) құқық бұзушылықтың алдын алуға және қоғамдық тәртіпті қамтамасыз етуге қатысатын азаматтар мен ұйымдардың өңірлік есебін жүргізеді, оларды көтермелеудің түрлерін және көтермелеу тәртібін, сондай-ақ ақшалай сыйақы мөлшерін анықтайды;

4) тиісті әкімшілік-аумақтық бірлік аумағында құқық бұзушылықтың алдын алу мәселелері жөніндегі нормативтік құқықтық актілерді іске асыруды қамтамасыз етеді;

5) құқық бұзушылықтың алдын алу, еңбек нарығын тұрақтандыру, еңбекпен қамтылмаған халықтың кәсіптік бағдарын жетілдіру жөніндегі өңірлік бағдарламалық құжаттарды әзірлейді;

б) халықты еңбекпен қамтуда көмек көрсетеді;

7) құқық бұзушылықтың алдын алу жөніндегі ведомствоаралық комиссиялардың дербес құрамын тиісті мәслихаттарға бекіту үшін ұсынады;

8) құқық бұзушылықтың алдын алу жүйесі мекемелерін құруды және олардың жұмыс істеуін қамтамасыз етеді.

9) алкоголизммен, нашақорлықпен, уытқұмарлықпен, туберкулездің жұқпалы түрлерімен ауыратын және психикалық ауытқулардан азап шегетін адамдарды мәжбүрлеп емдейтін мекемелердің жұмыс істеуін қамтамасыз етеді;

10) құқық бұзушылық санының өсуіне апаратын дағдарыстық демографиялық процестерге қарсы іс-қимыл, жұмыссыздықтың күрт өсуін және халықтың өмір сүру деңгейінің төмендеуін баяулату жөнінде уақтылы шаралар қабылдауды қамтамасыз етеді.

11) құқықтық насихаттау жүргізуді қамтамасыз етеді.

8-бап. Ішкі істер органдары

1. Ішкі істер органдары өз құзыреті шегінде:

1) қылмыстық қудалауды, әкімшілік құқық бұзушылықтар туралы істер бойынша өндірісті жүзеге асырады, сондай-ақ қоғамдық тәртіпті сақтау және қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз ету, адамның құқықтары мен бостандықтарына, қоғамның және мемлекеттің мүдделеріне қол сұғатын құқық бұзушылықтарды анықтау, ескерту және жолын кесу жөніндегі атқарушылық және өкімдік функцияларды орындайды;

2) мыналардың:

меншікке, қоғамдық тәртіпке, қоғамдық қауіпсіздікке, имандылыққа, жол қозғалысы қауіпсіздігіне және басқару тәртібіне қол сұғатын құқық бұзушылықтарды; нашақорлықты, алкоголизмді және уытқұмарлықты;

бұрын сотталған адамдар, шетелдіктер және азаматтығы жоқ адамдар жасайтын құқық бұзушылықтарды;

тұрмыстық зорлық-зомбылықты;

кәмелетке толмағандар арасындағы құқық бұзушылықтар мен қадағалаусыз қалуды;

есірткінің, қару-жарақтың, жарылғыш заттардың заңсыз айналымына байланысты құқық бұзушылықтарды ескерту жөніндегі кешенді бағдарламалық құжаттарды

әзірлейді және іске асырады;

3) мүліктік қылмыстардың және азаматтардың жеке қауіпсіздігіне қол сұғушылықтың алдын алуда мемлекеттік емес күзет құрылымдарымен өзара іс-қимылды жүзеге асырады;

4) азаматтарды қоғамдық тәртіп пен құқық бұзушылықтардың алдын алуға, көшелер мен басқа да қоғамдық орындардағы қауіпсіз мінез-құлықты құқықтық насихаттауға қатысуға тартуды ұйымдастырады;

5) халықты құқықтық тәрбиелеуге қатысады, құқық тәртібінің жай-күйі мен ішкі істер органдары қызметінің тиімділігін арттыру жөніндегі шаралар туралы қоғамдық пікірді зерделейді;

6) денсаулық сақтау, қылмыстық-атқару жүйесі, жергілікті атқару органдарымен өзара іс-қимыл жасай отырып, мынадай:

бас бостандығынан айыру орындарынан оралған, осыған орай туыстық байланыстарын жоғалтқан;

тұрақты тұратын жері және құжаттары жоқ;

қылмыстық жазасын өтеуден жалтарып жүрген адамдарды табады, жеке басын анықтайды және олардың қылмыстар жасауға қатыстылығын тексереді;

7) тұтқынға алу түрінде әкімшілік шара қолданылатын адамдарды қабылдауды және ұстауды қамтамасыз етеді;

8) тиісті құқық қорғау органдарының құзыретіне жатқызылған, оларға белгілі болған дайындалып жатқан немесе жасалған құқық бұзушылық фактілері туралы ақпараттандырады;

9) білім беру, денсаулық сақтау органдарымен бірге виктимологиялық алдын алу шараларын әзірлейді және оларды көшелерде, басқа қоғамдық орындарда, білім беру ұйымдарында және ойын-сауық орындарында іске асырады;

10) жалпы қылмыс саласындағы криминологиялық болжамды және оның негізінде қоғамдық құқықтық тәртіп пен қоғамдық қауіпсіздікті қорғау жөніндегі алдын алу іс-шараларын жоспарлауды жүзеге асырады;

11) құқықтық насихаттау жүргізуді қамтамасыз етеді.

2. Мына адамдарға:

1) алдын алу әңгімесін жүргізгеннен кейін және қоғамға қарсы мінез-құлықты тоқтату туралы ресми ескерту шығарылған соң қоғамға қарсы әрекет жасағандардың;

2) жеке тұлғаға, қоғамдық қауіпсіздікке, қоғамдық тәртіпке, имандылыққа және басқару тәртібіне қол сұғатын әкімшілік құқық бұзушылықты қасақана қайта (бір жыл ішінде) жасағандардың;

3) балаларды тәрбиелеу, оқыту және асырау жөніндегі заңмен белгіленген міндеттерін орындамайтын және/немесе кәмелетке толмағандардың мінез-құлқына теріс әсер ететін ата-аналарының немесе заңды өкілдерінің;

4) ақтамайтын негіздер бойынша қылмыстық жауаптылықтан босатылғандардың;

5) бұрын сотталған, қылмыстық жазаны өтеу барысында қылмыстық жазаны өтеудің белгіленген тәртібін жүйелі бұзатын адамдардың есебін жүргізеді және оларға қатысты профилактикалық бақылауды жүзеге асырады.

3. Профилактикалық бақылауды жүзеге асыруда:

қоғамнан оқшаулаумен байланысты емес жазалау шараларына сотталған, сондай-ақ шартты түрде немесе үкімді орындау кейінге қалдырылып сотталған адамдарды бақылауда қылмыстық-атқару жүйесі органдарына;

спирттік ішімдіктерді шамадан тыс пайдаланатын және/немесе дәрігердің тағайындауынсыз есірткі және психотроптық заттарды тұтынатын адамдарды бақылауда - денсаулық сақтау органдарына көмек көрсетеді.

4. Тергеу және қарау ішкі істер органдарының құзыретіне жатқызылған дайындалып жатқан және жасалған қылмыстар мен әкімшілік құқық бұзушылықтар туралы арыздар мен өтініштердің уақтылы, жан-жақты және объективті қаралуына және шешілуіне ведомстволық бақылауды жүзеге асырады.

9-бап. Қаржы полициясы органдары

Қаржы полициясы органдары өз құзыреті шегінде:

1) экономикалық және қаржы қызметі мен сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес саласындағы адамдардың құқықтарына, қоғамның және мемлекеттің мүдделеріне қол сұғатын қылмыстарды және өзге де заңсыз қол сұғушылықты ескертуге, анықтауға, жолын кесуге, ашуға және тергеуге бағытталған құқық қорғау қызметін жүзеге асырады ;

2) м ы н а д а й :

экономикалық және қаржы қызметі саласындағы құқық бұзушылықтардың алдын алу, сыбайлас жемқорлыққа және басқа да лауазымдық құқық бұзушылықтарға қарсы күрес ;

кәсіпкерлік қызметке заңсыз араласуды ескерту жөніндегі бағдарламалық құжаттарды әзірлейді және іске асырады;

3) тергеу және қарау қаржы полициясы органдарының құзыретіне жатқызылған дайындалып жатқан және жасалған қылмыстар мен әкімшілік құқық бұзушылықтар туралы арыздар мен өтініштердің уақтылы, жан-жақты және объективті қаралуына және шешілуіне ведомстволық бақылауды жүзеге асырады;

4) құқықтық насихаттау жүргізуді қамтамасыз етеді.

10-бап. Қаржы мониторингі және бақылау, салық және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдердің түсуін қамтамасыз ету, кеден ісі, мемлекеттік мүлік және жекешелендіру саласындағы, дәрменсіз борышкерлермен жұмыс істеу жөніндегі уәкілетті

органдар

Қаржы мониторингі және бақылау, салық және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдердің түсуін қамтамасыз ету, кеден ісі, мемлекеттік мүлік және жекешелендіру саласындағы, дәрменсіз борышкерлермен жұмыс істеу жөніндегі уәкілетті органдар өз құзыреті шегінде:

1) қаржы полициясы органдарымен өзара іс-қимыл жасай отырып, салық салу, кеден ісі, мемлекеттік сатып алу, банкроттық, жекешелендіру, заңсыз алынған кірістерді жариялауды (жылыстатуды) және терроризмді қаржыландыруды ескерту саласындағы құқық бұзушылықтардың алдын алу жөніндегі бағдарламалық құжаттарды әзірлейді және іске асырады;

2) құқықтық насихаттаудың өткізілуін қамтамасыз етеді;

3) салық салу және кеден ісі саласында анықтауды және әкімшілік құқық бұзушылықтар туралы істер бойынша өндірісті жүзеге асырады;

4) кеден органдарының лауазымды тұлғалары тарапынан құқық бұзушылықтарды ескерту, анықтау және жолын кесу жөнінде шаралар қабылдауды қамтамасыз етеді;

5) қаржы полициясы органдарымен өзара іс-қимыл жасай отырып, экономикалық қауіпсіздік саласындағы криминологиялық болжау және оның негізінде экономикалық қауіпсіздікке қол сұғатын құқық бұзушылықтарды ескерту жөнінде алдын алу іс-шараларын жоспарлауды жүзеге асырады;

6) дайындалып жатқан және жасалған қылмыстар мен әкімшілік құқық бұзушылықтар туралы арыздар мен өтініштердің уақтылы, жан-жақты және объективті қаралуына және шешілуіне ведомстволық бақылауды жүзеге асырады.

11-бап. Әділет органдары

Әділет органдары өз құзыреті шегінде:

1) басқару тәртібіне және авторлық құқыққа қол сұғатын құқық бұзушылықтарды ескертуді жүзеге асырады;

2) құқықтық жаппай оқыту, қоғамның құқықтық санасын қалыптастыру жөніндегі мемлекеттік органдардың қызметін үйлестіреді;

3) құқық бұзушылықтарға ықпал ететін не болмаса оларды жасау үшін шарттар мен алғы шарттар туындататын нормалардың қабылдануын ескерту мақсатында заң жобаларына және әділет органдарында тіркеуге жататын өзге де нормативтік құқықтық актілерге заңдық, криминологиялық және сыбайлас жемқорлыққа қарсы сараптамалар жүргізуді ұйымдастырады;

4) зияткерлік меншік құқықтарын сақтау, миссионерлік қызмет саласындағы құқық бұзушылықтардың алдын алу жөніндегі бағдарламалық құжаттарды әзірлейді және іске асырады;

5) авторлық құқықтарды қорғау, діни және қоғамдық бірлестіктердің қызметтері саласында құқық бұзушылықтар жасайтын адамдардың есебін жүргізеді және оларға қатысты профилактикалық бақылауды жүзеге асырады;

6) қылмыстық жазаларды орындауды, сотталғандардың түзелуін, олардың жаңа

қылмыстар мен өзге де құқық бұзушылықтар жасауын ескертуді қамтамасыз етеді;

7) сотталғандармен тәрбие жұмысының және құқықтық насихаттың нысандары мен әдістерін айқындайды;

8) құқық қорғау органдарымен өзара іс-қимыл жасай отырып, дайындалып жатқан және жасалған қылмыстарды, сондай-ақ жаза өтеу орындарында режим бұзуды анықтау және ескерту жөнінде алдын алу және жедел-ізвестіру іс-шараларын өткізуді қамтамасыз етеді;

9) түзеу мекемелерінен тыс жасалған немесе дайындалып жатқан белгілі болған құқық бұзушылық фактілері туралы құқық қорғау органдарына хабарлайды;

10) шартты түрде сотталғандардың және қоғамнан оқшаулаумен байланысты емес жазалау шараларына сотталған адамдардың, үкімді орындау кейінге қалдырылған немесе шартты түрде сотталғандардың есебін жүргізеді және оларды профилактикалық бақылауды жүзеге асырады;

11) бас бостандығынан айыру орындарынан босатылғандарды еңбекке және тұрмыстық орналастыруды, құқықтық және психологиялық көмек көрсетуші оңалту орталықтарының қызмет етуін қамтамасыз етеді;

12) дайындалып жатқан және жасалған қылмыстар мен әкімшілік құқық бұзушылықтар туралы арыздар мен өтініштердің уақтылы, жан-жақты және объективті қаралуына және шешілуіне ведомстволық бақылауды жүзеге асырады;

13) құқықтық насихаттау жүргізуді қамтамасыз етеді.

12-бап. Прокуратура органдары

Прокуратура органдары құқық бұзушылықтың алдын алу туралы заңнаманың біркелкі қолданылуына, жеке және заңды тұлғалардың бұзылған құқықтарының уақтылы қалпына келтірілуіне қадағалауды қамтамасыз етеді.

13-бап. Ұлттық қауіпсіздік органдары

Ұлттық қауіпсіздік органдары өз құзыреті шегінде:

1) қылмыстық қудалауды, әкімшілік құқық бұзушылықтар туралы істер бойынша өндірісті жүзеге асырады, сондай-ақ терроризмді және Қазақстан Республикасының ұлттық қауіпсіздігіне қол сұғатын өзге де құқық бұзушылықтарды анықтау, ескерту және жолын кесу жөніндегі атқарушылық және өкімдік функцияларды орындайды;

2) тізбесі Қазақстан Республикасының заңнамалық актілерімен белгіленген мемлекеттік құпияларды қорғау, өзі және жақын туыстары туралы біле тұра жалған мәліметтер ұсынған адамдардың мемлекеттік қызметке түсуін ескерту жөніндегі жедел-алдын алу іс-шараларын әзірлейді және іске асырады;

3) мыналарға:

Қазақстан Республикасының аумағында заңсыз әскерилендірілген құралымдардың, басқа мемлекеттердің саяси партияларының, діни негіздегі партиялардың қызметіне, сондай-ақ шетелдік заңды тұлғалар мен азаматтардың, шетел мемлекеттерінің және халықаралық ұйымдардың саяси партиялар мен кәсіподақтардың қаржыландыруына

б а й л а н ы с т ы ;

еліміздің экономикалық және экологиялық қауіпсіздігіне қол сұғатын құқық бұзушылықтарды ескертуге және жолын кесуге қатысады;

4) дайындалып жатқан және жасалған қылмыстар мен әкімшілік құқық бұзушылықтар туралы арыздар мен өтініштердің уақтылы, жан-жақты және объективті қаралуына және шешілуіне ведомстволық бақылауды жүзеге асырады;

5) құқықтық насихаттау жүргізуді қамтамасыз етеді;

6) ұлттық қауіпсіздік органдары үшін құқық бұзушылықтың алдын алуды ұйымдастыру, жүзеге асыру және есепке алу тәртібі жеке нормативтік құқықтық актілермен белгіленген.

14-бап. Білім беру органдары

Білім беру органдары өз құзыреті шегінде:

1) білім алушыларды тәрбиелеуге және дамытуға, олардың өзін-өзі бақылау және мәдени мінез-құлық дағдыларын меңгеруіне бағытталған білім беру бағдарламаларын і с к е а с ы р а д ы ;

2) заң сыйлаушылық мінез-құлықты насихаттауға бағытталған оқу және тәрбие процестерінің ажырағысыздығын қамтамасыз ететін ғылыми негізделген бағдарламаларды әзірлейді және енгізеді;

3) жалпы білім беретін оқу орындарына себепсіз қатыспайтын кәмелетке толмағандарды анықтайды және есеп жүргізеді, олармен және олардың ата-аналарымен немесе заңды өкілдерімен жеке профилактикалық жұмыс жүргізеді;

4) құқықтық білімді арттыруда және тереңдетуде орта және жоғары мектеп арасындағы анық өзара байланыс және сабақтастық негізінде білім алушыларды құқықтық оқытуды және тәрбиелеуді қамтамасыз етеді;

5) білім беру ұйымдарында оқитын жастардың арасында құқық бұзушылық жасауға ықпал ететін себептер мен жағдайларды жою бойынша шаралар қабылдайды;

6) құқық бұзушылықтың алдын алу мақсатында жастарды тәрбиелеу мәселесі бойынша үкіметтік емес ұйымдармен өзара іс-қимыл жасасады;

7) бала құқықтарын қорғау функцияларын жүзеге асыратын ұйымдардың жұмыс і с т е у і н қ а м т а м а с ы з е т е д і .

8) ішкі істер және денсаулық сақтау органдарымен бірлесіп, меншіктің барлық нысанындағы білім беру ұйымдарында оқитын жастардың арасында құқық бұзушылықтарды, нашакорлықты және алкоголизмді ескерту, анықтау және жолын кесу жөнінде мақсатты алдын алу іс-шараларын өткізеді;

9) ішкі істер және денсаулық сақтау органдарымен өзара іс-қимыл жасай отырып, виктимологиялық алдын алу іс-шараларын әзірлейді және оларды меншіктің барлық нысанындағы білім беру ұйымдарында оқитын жастардың, сондай-ақ қолайсыз отбасылардың арасында іске асырады;

10) девианттық және аутодеструктивтік мінез-құлықтағы кәмелетке толмағандарды

және тұрмысы қолайсыз отбасыларды анықтауға, оларды ішкі істер және денсаулық сақтау органдарына есепке тұрғызуға және олармен жеке профилактикалық жұмыс жүргізуге қатысады;

11) ішкі істер, әділет, денсаулық сақтау, балалардың құқығын қорғау органдарымен өзара іс-қимыл жасай отырып, кәмелетке толмағандардың суицидтік тәртібінің алдын алу жөніндегі шараларды қабылдайды, балалар және жасөспірімдер арасындағы өзін-өзі өлтіру және өзін-өзі өлтіруге әрекет жасау фактілерінің есебін жүргізеді;

12) құқықтық насихаттау жүргізуді қамтамасыз етеді.

15-бап. Денсаулық сақтау органдары

Денсаулық сақтау органдары өз құзыреті шегінде:

1) салауатты өмір салтын, медициналық білімді, денсаулыққа кері ықпал ететін факторлардан бас тартуды насихаттайды;

2) қажет ететін адамдарға наркологиялық, психологиялық, психиатриялық, емдеу-алдын алу көмегін және медициналық оңалтуды көрсетеді;

3) құқық бұзушылықтың алдын алу жүйесінің субъектілеріне және қатысушыларына консультативтік көмек көрсетеді;

4) алкогольизмге, есірткі және психотроптық заттарға тәуелді, соз ауруларымен, АҚТ жұқпасымен, ЖҚТБ-мен, психикалық ауытқулармен ауыратын адамдарды анықтауды, тіркеуді және есепке алуды жүзеге асырады;

5) нашақорлықты, соз ауруларын және АҚТ жұқпасын таратумен байланысты құқық бұзушылықтарды жасауға ықпал еткен себептер мен жағдайларды жою жөніндегі шараларды қабылдайды;

6) алкогольдік ішімдіктерді жүйелі түрде пайдалану, есірткі құралдары мен психотроптық заттарды медициналық емес тұтынуды ерте анықтау және алдын алу әдістемесін әзірлейді;

7) ішкі істер және білім беру органдарымен өзара іс-қимыл жасай отырып, виктимологиялық алдын алу шараларын әзірлейді және оларды кәмелетке толмағандар, психикалық ауытқулармен зардап шегетін және жезөкшелікпен айналысатын адамдар арасында іске асырады;

8) мыналардың:

спирттік ішімдіктерді шамадан тыс пайдаланатын және/немесе дәрігердің тағайындауынсыз есірткі және психотроптық заттарды тұтынатын, сондай-ақ алкогольизммен, нашақорлықпен және уытқұмарлықпен ауыратын; жезөкшелікпен айналысатын;

соз ауруымен, психикалық ауытқулармен және АҚТ жұқпасымен ауыратын адамдардың есебін жүргізеді және оларға қатысты профилактикалық бақылауды жүзеге асырады;

9) құқықтық насихаттау жүргізуді қамтамасыз етеді.

16-бап. Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау органдары

Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау органдары өз құзыреті шегінде:

- 1) әлеуметтік қызмет көрсету саласындағы мемлекеттік саясатты іске асырады;
- 2) тұрғылықты тұратын жері жоқ адамдарды әлеуметтік бейімдеу мәселелері жөніндегі жергілікті атқару органдарын әдістемелік қамтамасыз етеді;
- 3) құқықтық насихаттау жүргізуді қамтамасыз етеді.

17-бап. Бұқаралық ақпарат құралдары

Бұқаралық ақпарат құралдары өз құзыреті шегінде құқық бұзушылықтың алдын алу субъектілерінің қызметін жариялауға қатысады.

18-бап. Төтенше жағдайлар жөніндегі органдар

Төтенше жағдайлар жөніндегі органдар өз құзыреті шегінде:

- 1) қылмыстық іздестіруді, әкімшілік құқық бұзушылықтар туралы істер бойынша өндірісті жүзеге асырады, сондай-ақ Азаматтық қорғаныс, өрт және өнеркәсіптік қауіпсіздік саласындағы құқық бұзушылықтарды анықтау, ескерту және жолын кесу жөніндегі атқарушылық және өкімдік функцияларын орындайды;

2) м ы н а л а р :

төтенше жағдайларды ескерту және жою, төтенше жағдайлардан халықты, қоршаған ортаны және шаруашылық объектілерін қорғау жөнінде;

Азаматтық қорғанысты қамтамасыз ету, төтенше жағдайларды ескерту және жою жөнінде жедел-алдын алу іс-шараларын әзірлейді және іске асырады;

- 3) Азаматтық қорғанысты, өрт және өнеркәсіптік қауіпсіздік, табиғи және техногендік сипаттағы төтенше жағдайларды ескерту және жою саласындағы құқықтық н а с и х а т т ы жү з е г е а с ы р а д ы ;

- 4) өрт қауіпсіздігі ережелерін жүйелі түрде бұзатын объектілердің есебін жүргізеді, өрт және өнеркәсіптік қауіпсіздік ережелерін бұзуға ықпал ететін себептер мен шарттарды жою жөнінде олардың лауазымды тұлғаларымен алдын алу іс-шараларын ж ү р г і з е д і ;

- 5) құқықтық насихаттау жүргізуді қамтамасыз етеді.

19-бап. Туризм және спорт саласындағы өкілетті орган

Туризм және спорт саласындағы өкілетті орган өз құзыреті шегінде:

- 1) дене тәрбиесі және спорт әдістерімен салауатты өмір салты бағдарламаларын іске а с ы р у ғ а қ а т ы с а д ы ;

- 2) әлеуметтік ауыр жағдайдағы адамдарды спорт клубтары мен секциялардағы сабақтарға тарту, спорттық-сауықтыру іс-шараларын өткізу арқылы жеке профилактикалық жұмыс істеуге қатысады;

- 3) құқықтық насихаттау жүргізуді қамтамасыз етеді.

20-бап. Құқық бұзушылықтың алдын алу субъектілерінің қызметін үйлестіру

1. Құқық бұзушылықтың алдын алу субъектілерінің қызметін үйлестіру құқық бұзушылық жасауға ықпал еткен себептер мен жағдайларды уақтылы анықтау, жолын

кесу және ескерту бойынша олардың келісілген іс-әрекеттерді әзірлеу және жүзеге асыру арқылы алдын алу жұмысының тиімділігін арттыру мақсатында жүзеге асырады.

2. Қазақстан Республикасында құқық бұзушылықтың алдын алу субъектілерінің қызметін үйлестіруді Қазақстан Республикасының Үкіметі, сондай-ақ облыстардағы (республикалық маңызы бар қалалар, астана) әкімдердің жанындағы Құқық бұзушылықтың алдын алу жөніндегі ведомствоаралық комиссия жүзеге асырады.

3. Құқық бұзушылықтың алдын алу жөніндегі ведомствоаралық комиссия ұдайы жұмыс істейтін алқалық орган болып табылады. Құқық бұзушылықтың алдын алу жөніндегі ведомствоаралық комиссия туралы ережені Қазақстан Республикасының Үкіметі бекітеді.

Ведомствоаралық комиссияның негізгі функциялары:

- 1) құқық бұзушылықтың алдын алу субъектілерінің қызметін үйлестіру;
- 2) мемлекеттік органдар мен алдын алу субъектілерінің жекелеген лауазымды адамдары қабылдайтын алдын алу шараларының тиімділігін бағалау;
- 3) құқық бұзушылықтың алдын алу саласындағы заңнаманы жетілдіру бойынша ұсыныстар енгізу;
- 4) құқық бұзушылықтың алдын алуға бағытталған бағдарламаларды іске асыру барысын қарау;
- 5) Қазақстан Республикасы Үкіметінің қарауына құқық бұзушылықтың алдын алу шараларын жетілдіру бойынша ұсыныстар мен ұсынымдар енгізу;
- 6) адамның және азаматтың құқықтары мен заңды мүдделерін қорғау және қалпына келтіру, құқық бұзушылық пен қоғамға қайшы іс-әрекеттер жасауға ықпал еткен себептер мен шарттарды анықтау және жою жөнінде шаралар қабылдау;
- 7) құқық бұзушылықтың алдын алу жөнінде ақпарат жинау, сақтау, өңдеу және алдын алу қызметінің тиімділігін арттыруға бағытталған шараларды айқындау;
- 8) құқық бұзушылықтың алдын алу мәселелері бойынша ақпараттық материалдар дайындау және Қазақстан Республикасының Президентіне, Қазақстан Республикасы Парламентіне, Қазақстан Республикасының Үкіметіне, тиісті жергілікті атқарушы және өкілдік органдарға жіберу;
- 9) құқық бұзушылықтың алдын алу бойынша жүргізген жұмыстары туралы құқық бұзушылықтың алдын алу жүйесі органдарының және мекемелерінің басшылары мен лауазымды адамдарының тыңдау;
- 10) мемлекеттік және өзге де ұйымдарға көрсетілген міндеттерін орындамағаны не болмаса тиісті түрде орындамағаны үшін лауазымды адамдарды тәртіптік жауапкершілікке тарту туралы ұсыныстар енгізу;
- 11) құқық бұзушылықтың алдын алу субъектілерінің қызметін жетілдіру жөнінде ұсыныстар дайындау болып табылады.

4. Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы құқық бұзушылықтың алдын

алу жөніндегі ведомствоаралық комиссияның құрамына орталық атқарушы органдардың, үкіметтік емес ұйымдардың және бұқаралық ақпарат құралдарының өкілдері, сондай-ақ келісім бойынша - Қазақстан Республикасы Парламентінің депутаттары кіреді.

5. Облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың құқық бұзушылықтың алдын алу жөніндегі ведомствоаралық комиссияларының құрамына алдын алу субъектілері - мемлекеттік органдардың басшылары, тиісті мәслихаттардың депутаттары, сондай-ақ мемлекеттік емес ұйымдардың және бұқаралық ақпарат құралдарының өкілдері кіреді.

Облыстардың, республикалық маңызы бар қаланың, астананың құқық бұзушылықтың алдын алу жөніндегі ведомствоаралық комиссияларының төрағасы және хатшысы тиісті әкімдіктердің аппараттарында штаттық лауазымдар атқарады.

6. Ведомствоаралық комиссияның шешімдері хаттамамен ресімделеді, ол барлық алдын алу субъектілеріне жіберіледі.

21-бап. Үйлестіру қызметінің нысандары

Құқық бұзушылықтың алдын алу субъектілерінің қызметін үйлестіруді құқық бұзушылықтың алдын алу жөніндегі ведомствоаралық комиссиялар мынадай негізгі нысандарда жүзеге асырады:

1) құқық бұзушылықтың алдын алу жүйесінің қызметін жетілдіру жөніндегі ұсыныстар мен ұсынымдарды әзірлеу;

2) құқық бұзушылықтың алдын алу мәселелері бойынша ақпарат алмасу;

3) оң тәжірибені зерделеу және тарату;

4) құқық бұзушылық жасауға ықпал еткен себептер мен шарттарды анықтау және оларды жою бойынша бірлескен жедел-алдын алу іс-шараларын өткізу;

5) отырыстар және мәжілістер өткізу;

6) бюллетеньдер (жинақтар) және басқа да ақпараттық басылымдар шығару.

2. Дайындалып жатқан не болмаса жасалған құқық бұзушылықтар, сондай-ақ жеке профилактикалық ықпал етуге жататын адамдар туралы ақпарат алған мемлекеттік органдар мен мекемелер осы заңмен және өзге де нормативтік құқықтық актілермен белгіленген олардың құзыретіне сәйкес бұл туралы құқық бұзушылықтың алдын алу субъектілеріне дереу хабарлауға міндетті.

3-тарау. Құқық бұзушылықтың алдын алу шаралары

22-бап. Құқық бұзушылықтың алдын алу шараларының жүйесі

Құқық бұзушылықтың алдын алу жалпы, арнайы және жеке шаралар арқылы жүзеге асырылады.

23-бап. Құқық бұзушылықтың алдын алудың жалпы шаралары

Құқық бұзушылықтың жалпы алдын алу:

1) халықтың неғұрлым қауқарсыз тобын әлеуметтік қорғау және экономиканы жалпы сауықтыру жөніндегі әлеуметтік-экономикалық шараларды;

2) экономиканы, әлеуметтік саланы, құқық қорғау қызметін басқарудағы қателіктер мен кемшіліктерді жоюға бағытталған ұйымдастырушылық-басқару шараларын, сондай-ақ құқық бұзушылықтың алдын алуды нормативтік, ақпараттық, әдістемелік және ресурстық қамтамасыз етуді жетілдіруге бағытталған шараларды;

3) қоғамдық санада құқыққа қарсы мінез-құқыққа және қоғамға қарсы іс-әрекеттерге төзбеушілікті қалыптастыратын азаматтардың бойында жалпы адамзат құндылықтарына бағытталған адамгершілік ұстанымдарын қалыптастыру арқылы криминогендік факторларды жоятын немесе шектейтін, адамдардың жалпы, тұрмыстық, құқықтық мәдениетін арттыратын идеологиялық шараларды;

4) құқық бұзушылықты жасауға кедергі болатын ғылым мен техниканы;

5) мыналарды :

құқық бұзушылықтың алдын алу саласындағы заңнаманы жетілдіруді;
құқық бұзушылық субъектілерінің қызметін құқықтық реттеуді;
нормативтік құқықтық актілердің жобалары бойынша криминологиялық сараптама жүргізу кіретін құқықтық шараларды қолдану арқылы іске асырылады.

24-бап. Құқық бұзушылықтың алдын алудың арнайы шаралары

А р н а й ы ш а р а л а р ғ а :

1) құқық бұзушылықтың жекелеген түрлерінің алдын алуға (жеке тұлғаға, меншікке, қоғамдық тәртіпке, ұлттық қауіпсіздікке, халықтың имандылығына және денсаулығына, басқару тәртібіне, мемлекет мүдделеріне қол сұғатын және т.б.);

2) халықтың белгілі бір әлеуметтік топтары: кәмелетке толмағандар, әскери қызметшілер, бұрын сотталғандар, спирттік ішімдіктерді шамадан тыс пайдаланатындар, қылмыстық жазасын өтеушілер, әйелдер, туыстық, әлеуметтік байланыстарын жоғалтқан және тұрғылықты жері жоқ адамдар, мигранттар арасында құқыққа қарсы мінез-құлықты қалыптастыруға ықпал ететін себептер мен шарттарды анықтауға және жоюға бағытталған республикалық және өңірлік бағдарламалар әзірлеу және іске асыру кіреді.

25-бап. Құқық бұзушылықтың жеке алдын алу шаралары

1. Жеке алдын алудың мақсаты профилактикаланатын адамның қоғамға қарсы мінез-құлқын заңға бағынатын мінез-құлыққа өзгертуге ықпал ететін оның жеке басын жағымды жолға қою үшін оған жүйелі мақсатты бағытталған ықпал ету болып табылады .

2. Жеке алдын алудың негізгі міндеттері:

1) мінез-құлқы құқық бұзушылық жасаудың шынайы мүмкіндігі туралы растайтын адамдарды анықтау ;

2) осы адамдарды, сондай-ақ оларға теріс әсер ету көздері мен факторларын зерделеу ;

3) олардың мінез-құлқын болжау ;

4) жеке алдын алу шараларын таңдау ;

5) жағымды жолға қоюға әсер ету болып табылады.

3. Жеке құқық бұзушылықтың алдын алу шараларына:

1) алдын алу әңгімесін өткізу;

2) қоғамға қарсы әрекеттерді тоқтату туралы ресми ескерту;

3) алдын алу есебіне қою және профилактикалық бақылау орнату;

4) құқық бұзушылық жасауға ықпал ететін себептер мен шарттарды жою туралы ұсыным хат жіберу;

5) әлеуметтік оңалту және бейімдеу;

6) мәжбүрлеу және шектеу сипатындағы шаралар: мәжбүрлеп емдеуге жіберу;

өз балаларын тәрбиелеу жөніндегі міндеттерін орындамайтын ата-аналар мен өзге де заңды өкілдерін ана-аналық құқықтан айыру не болмаса шектеу;

әкімшілік қадағалау орнату;

әкімшілік және тәртіптік жаза қолдану;

қылмыстық-құқықтық ықпал ету шараларын қолдану;

7) кәмелетке толмағандар арасында құқық бұзушылықтың, қадағалаусыз және панасыз қалудың алдын алу туралы Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес кәмелетке толмағандарға қатысты қолданылатын шаралар кіреді.

4. Жеке алдын алу шаралары олар қолданылатын адамдардың жеке ерекшеліктері, олар жасаған құқық бұзушылықтардың немесе қоғамға қарсы әрекеттердің сипаты мен дәрежесі ескеріле отырып, белгіленеді.

5. Мәжбүрлеу және шектеу сипатындағы шаралар арнайы заңдарда көзделген негізде және тәртіппен қолданылады.

26-бап. Әлеуметтік оңалтуды және бейімдеуді жүзеге асыратын құқық бұзушылықтың алдын алу жүйесі мекемелері

Әлеуметтік оңалтуды және бейімдеуді:

1) осы заңның 30-бабы 1-тармағының 1) және 8) тармақшаларында көрсетілген адамдарға - әлеуметтік қызметтер ұсынатын мекемелер;

2) осы заңның 30-бабы 1-тармағының 3) тармақшасында көрсетілген адамдарға - денсаулық сақтау органдарының арнайы медициналық мекемелері;

3) осы заңның 30-бабы 1-тармағының 2) тармақшасында көрсетілген адамдарға - ішкі істер органдарының әкімшілік қамауға алынғандарға арналған қабылдау орындары ;

4) осы заңның 30-бабы 1-тармағының 1) және 3) тармақшаларында көрсетілген адамдарға - медициналық айықтырғыштар;

5) өмірде қиын жағдайға тап болған кәмелетке толмағандарға - бала құқықтарын қорғау жөніндегі функцияларды жүзеге асыратын ұйымдар жүзеге асырады.

Әлеуметтік бейімдеу және оңалту бойынша қызметтер көрсететін мекемелерде

профилактикаланатын адамдарды орналастыру және ұстау тәртібінің негіздемесі Қазақстан Республикасының заңнамалық актілерімен белгіленеді.

27-бап. Профилактикалық әңгімелесу

1. Профилактикалық әңгімелесудің негізгі мақсаты құқыққа қарсы мінез-құлықтың себептері мен шарттарын анықтау, қоғам алдындағы жауапкершілікті, құқық бұзушылықтың әлеуметтік және құқықтық зардаптарын түсіндіру, мінез-құлықтың белгіленген нормалары мен ережелерін ұстану қажеттігіне сендіру болып табылады.

2. Профилактикалық әңгімелесуді құзыретіне адамдардың тиісті санатымен жеке алдын алу жұмысын жүргізу жататын алдын алу субъектісінің өкілі (қызметкері) ө т к і з е д і .

Профилактикалық әңгімелесу құқық бұзушылықтың алдын алу жөніндегі функцияларды жүзеге асыратын, сондай-ақ тұрғылықты жері, оқуы, жұмыс орны бойынша не болмаса қоғамға қарсы әрекеттер анықталған жерде өткізіледі.

Профилактикалық әңгіме өткізетін адам қоғамға қарсы әрекеттерді тоқтату қажеттілігі туралы ескертіледі.

Кәмелетке толмағандармен профилактикалық әңгімелесу оның ата-анасының, педагогтарының немесе өзге де заңды өкілдерінің қатысуымен өткізіледі.

3. Профилактикалық әңгімелесу өткізу фактісі қатаң есептегі құжат болып табылатын профилактикалық әңгімелесуді есепке алу журналында тіркеледі, онда:

әңгімелесу өткізілген күні мен орны;
өткізген адамның лауазымы, тегі және аты-жөні;
әңгімелесу өткізілген адам туралы мәліметтер, оны өткізу негіздері және себептері;
кәмелетке толмағанның заңды өкілдері және профилактикалық әңгіме өткізуге қатысқан өзге адамдар туралы мәліметтер жазылады;
өткізген адамның және профилактикалық әңгіме өткізілген адамның не болмаса кәмелетке толмағанның заңды өкілдерінің қолы қойылады.

Профилактикалық әңгіме өткізілген адам қол қоюдан бас тартса, журналда оны жазған адамның тиісті жазбасы жазылады. Қол қоюдан бас тартқан адамға бас тарту себептерін жазбаша баяндау құқығы беріледі.

4. Қоғамға қарсы әрекеттер немесе әкімшілік құқық бұзушылық жасау профилактикалық әңгіме өткізуге негіз болып табылады.

5. Профилактикалық әңгіме сондай-ақ адамды алдын алу есебіне қою кезінде және оған профилактикалық бақылауды жүзеге асыру кезеңінде өткізіледі.

28-бап. Қоғамға қарсы әрекеттерді тоқтату туралы ресми ескерту

1. Қоғамға қарсы әрекеттер жасайтын адамдарды анықтаған ішкі істер органдарының лауазымды тұлғалары олармен алдын алу әңгімесін өткізуге және қоғамға қарсы әрекеттерді тоқтату қажеттілігі туралы ресми ескерту шығаруға міндетті .

Қоғамға қарсы әрекеттерді жасауды тоқтату туралы ресми ескертілген талапты орындамау әкімшілік жауапкершілікке әкеп соғады.

2. Ресми ескерту оған қатысты шығарылған адамға қол қойғызып, ол осы талапты орындамаған жағдайда оның құқықтық зардаптары туралы хабарландырыла отырып, шығарылды.

3. Ресми ескерту алты айға дейінгі мерзімге шығарылады.

29-бап. Профилактикалық есеп және бақылау

1. Профилактикалық есеп - құқық бұзушылықтар немесе қоғамға қарсы әрекеттер жасаған адамдар туралы деректерді анықтау, тіркеу, жинау және талдау жөніндегі шаралар жүйесі.

2. Профилактикалық бақылау - профилактикалық есепте тұрған адамдардың өмір сүру салтын және мінез-құлқын қадағалау және олармен жеке алдын алу жұмысын жүргізу.

3. Профилактикалық есепке алуды және бақылауды тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктегі құқық бұзушылықтың алдын алу субъектілері өз құзыреті шегінде жүзеге асырады.

30-бап. Профилактикалық есепке қою

1. Профилактикалық есеп:

1) профилактикалық әңгіме өткізілгеннен кейін қоғамға қарсы әрекеттер жасауды жалғастырған;

2) жеке тұлғаға, қоғамдық қауіпсіздікке, қоғамдық тәртіпке, халықтың имандылығына, денсаулығына, басқару тәртібіне және мемлекеттік билік институттарына қол сұғатын әкімшілік құқық бұзушылықты қасақана қайта (бір жыл ішінде) жасаған;

3) алкогольизмнен, нашақорлықтан, уытқұмарлықтан, психикалық, соз ауруларынан және АҚТ жұқпасынан емделуден жалтарып жүрген;

4) балаларын тәрбиелеу, оқыту және асырау жөніндегі заңда белгіленген міндеттерін орындамайтын және/немесе олардың мінез-құлқына теріс әсер ететін ата-аналарын немесе заңды өкілдерін;

5) ақталмайтын негіздер бойынша қылмыстық жауапкершіліктен босатылған;

6) қоғамнан оқшаулаумен байланысты емес жазалау шараларына, сондай-ақ шартты түрде немесе үкімді орындау кейінге қалдырылып сотталған;

7) қылмыстық жазаны өтеудің белгіленген тәртібін жүйелі бұзғаны туралы материалдар түскен бас бостандығынан айыру орындарынан оралғандар, жазасын өтеу кезінде туыстық байланыстарын жоғалтқан, сондай-ақ тұрғылықты тұратын жері және құжаттары жоқ адамдарға қатысты жүргізіледі.

2. Профилактикалық есепке қоюға осы баптың 1-тармағында көзделген, мынадай құжаттарда ресми тіркелген мән-жайлар негіз болып табылады:

1) әкімшілік жауапкершілікке тарту туралы қаулы;

2) қылмыстық істі тоқтату не болмаса ақталмайтын негіздер бойынша қылмыстық іс қозғаудан бас тарту туралы қаулы;

3) адамды нашакорлық, психикалық, соз ауруларымен және АҚТ жұқпасымен ауыратын сырқат деп тану туралы уәкілетті денсаулық сақтау органының қорытындысы;

4) қылмыстық жаза тағайындау туралы соттың қаулысы немесе үкімі;

5) қылмыстық-атқару жүйесі органдарының материалдары;

6) құқық бұзушылықтың алдын алу жүйесі органы немесе мекемесі бекіткен қорытынды.

3. Профилактикалық есепке қою туралы шешімді құқық бұзушылықтың алдын алу субъектілері профилактикалық есепке қою үшін негіздердің бар екені туралы куәландыратын құжаттарды алған күннен бастап он күн ішінде қабылдайды.

Қылмыстық жазаны өтеудің белгіленген тәртібін жүйелі түрде бұзатын адамдарды профилактикалық есепке қою туралы шешім олардың құқыққа қарсы мінез-құлқын куәландыратын құжаттарды алғаннан кейін он күн ішінде олар тұрғылықты тұратын жеріне келгеннен кейін қабылданады.

4. Профилактикалық есепке қою туралы шешім тиісті адамдар санатына профилактикалық бақылауды жүзеге асыруға өкілетті орган бекіткен қаулымен ресімделеді, ол профилактикаланатын адамға қол қойғыза отырып, хабарланады.

Профилактикалық есепке қойылған адамдарға қаулыны хабарлау кезінде ауызша не болмаса жазбаша түрде олардың құқықтары мен міндеттері түсіндіріледі, бұл туралы қаулыда белгі жасалады.

Профилактикалық есепке қою туралы қаулыда қаулы шығарған органның лауазымды адамының лауазымы, тегі, аты-жөні, оның шығарылған күні мен орны, оған қатысты қаулы шығарылған адам туралы мәліметтер (тегі, аты, әкесінің аты, туған күні, тұрғылықты жері, жеке басын куәландыратын құжаттың атауы және деректемелері, сәйкестендіру нөмірі, жұмыс орны), профилактикалық есепке қою негізі көрсетіледі.

31-бап. Профилактикалық карточка және профилактикалық іс

1. Профилактикалық есепке алу профилактикалық карточкалар мен профилактикалық істерді толтыру арқылы жүзеге асырылады.

Профилактикалық карточка мен профилактикалық істі құқық бұзушылықтың алдын алу субъектілері азаматты профилактикалық есепке қойған күні өткізілген жұмысты көрсету, олардың мінез-құлқына бақылауды қамтамасыз ету және олардың тарапынан құқық бұзушылықтар мен қоғамға қарсы әрекеттерді уақтылы ескерту мақсатында толтырады.

2. Осы Заңның 30-бабы 1-тармағының 1), 2), 3), 5), 7) және 8) тармақшаларында көрсетілген адамдарға профилактикалық карточка толтырылады.

Осы Заңның 30-бабы 1-тармағының 4) тармақшасында көрсетілген адамдарға профилактикалық істерді қамқоршылық және қорғаншылық органдары,

профилактикалық карточкаларды ішкі істер органдары толтырады.

Осы Заңның 30-бабы 1-тармағының б) тармақшасында көрсетілген адамдарға профилактикалық істерді қылмыстық-атқару жүйесі органдары, ал профилактикалық карточкаларды ішкі істер органдары толтырады.

Бас бостандығынан айыру орындарынан босатылған әкімшілік қадағалау туралы заңнаманың әрекетіне түсетін адамдарға профилактикалық істерді ішкі істер органдары ашады.

3. Профилактикалық карточкаға адамның сауалнамалық деректері, оны профилактикалық есепке қою негіздері, онымен профилактикалық әңгіме және басқа да алдын алу шаралары жүргізілгені туралы белгі, сондай-ақ профилактикалық есептен алу не болмаса профилактикалық бақылауды ұзарту негіздері енгізіледі.

Профилактикалық карточка толтыруға негіз болған материалдар, жеке алдын алу жұмысының нәтижелерін көрсететін және профилактикалық бақылауды тоқтатудың не болмаса ұзартудың мақсатқа сай екендігі туралы шешімді растайтын құжаттар профилактикаланатын адамдардың әрбір санаты бойынша жеке номенклатуралық істерге тігіледі.

4. Профилактикалық істе адамның сауалнамалық деректері, оны профилактикалық есепке қоюға негіз болған материалдар, сондай-ақ оның тұрғылықты жері, жұмыс және/немесе оқу орны бойынша мінез-құлқы туралы ақпарат және жеке алдын алу жұмысының нәтижелерін көрсететін, профилактикалық бақылауды тоқтатудың не болмаса ұзартудың мақсатқа сай екендігі туралы шешімді растайтын құжаттар болады.

Профилактикалық карточка және профилактикалық іс профилактикалық карточкалар мен профилактикалық істерді тіркеу журналында тіркеледі және адамды профилактикалық есептен шығарғанға дейін жүргізіледі.

32-бап. Бақылауды тоқтату және профилактикалық есептен алу

1. Алдын алу жүйесінің субъектілері:

1) осы Заңның 30-бабы 1-тармағының 1) тармақшасында көрсетілген адамдарды олар қоғамға қарсы әрекеттерінің соңғы фактісі анықталған сәттен бастап бір жыл өткеннен кейін;

2) осы Заңның 30-бабы 1-тармағының 2) тармақшасында көрсетілген адамдарды олар соңғы қасақана әкімшілік құқық бұзушылық жасаған сәттен бастап бір жыл өткеннен кейін;

3) осы Заңның 30-бабы 1-тармағының 3) тармақшасында көрсетілген адамдарды олар мәжбүрлеп емдеуге жіберілгеннен кейін он күн өткен соң;

4) осы Заңның 30-бабы 1-тармағының 4) тармақшасында көрсетілген адамдарды профилактикалық есепке қойған сәттен бастап не болмаса ата-аналық құқығынан айыру немесе шектеу туралы сот шешімі заңды күшіне енгеннен кейін бір жыл өткеннен кейін;

5) осы Заңның 30-бабы 1-тармағының 5) тармақшасында көрсетілген адамдарды қылмыстық жауапкершіліктен босату туралы процессуалдық шешім шығарылғаннан кейін бір жыл өткен соң;

6) осы Заңның 30-бабы 1-тармағының 6) тармақшасында көрсетілген адамдарды қоғамнан оқшаулаумен байланысты емес жазалау шараларын не болмаса шартты түрде сотталған мерзімін өтегеннен кейін немесе үкімді орындаудың шегерілген мерзімі өткеннен кейін;

7) осы Заңның 30-бабы 1-тармағының 7) тармақшасында көрсетілген адамдарды профилактикалық есепке қойған сәттен бастап бір жыл өткеннен кейін, ал әкімшілік қадағалау туралы заңнаманың әрекетіне түскен адамдар үшін бас бостандығынан айыру орындарынан босатылған сәттен бастап 3 жыл өткен соң;

8) осы Заңның 30-бабы 1-тармағының 8) тармақшасында көрсетілген адамдарды жұмысқа орналасқан не болмаса тұрғын үй проблемасы шешілген сәтте;

9) профилактикаланатын адам Қазақстан Республикасынан тыс жерге тұрақты тұруға шыққан не болмаса қайтыс болған сәттен бастап бақылауды тоқтатады және адамды профилактикалық есептен алады.

2. Кәмелетке толмағандарға бақылауды тоқтату және профилактикалық есептен алу Қазақстан Республикасының құқық бұзушылықтың, кәмелетке толмағандардың арасында қараусыздықтың және панасыздықтың алдын алу туралы заңнамасына сәйкес жүзеге асырылады.

3. Бақылауды жүзеге асыру кезеңінде профилактикаланатын адамға жеке алдын алу шараларын қолдану үшін жаңа негіздер анықталған жағдайда алдын алу жүйесінің тиісті субъектісі есеп және бақылау мерзімін ұзарту туралы дәлелденген қаулы шығарады. Бұл ретте профилактикалық есеп пен бақылау осы баптың 1-тармағында белгіленген тәртіппен жүзеге асырылады.

4. Профилактикалық есепке қойылғаннан кейін жеке тұлғаға, қоғамдық тәртіпке, қоғамдық қауіпсіздікке, халықтың имандылығы мен денсаулығына қол сұғатын екі және одан көп қасақана әкімшілік құқық бұзушылық жасаған профилактикаланатын адамға қатысты сот профилактикалық бақылауды жүзеге асыратын органның ұсынымхаты бойынша мінез-құлыққа ерекше талаптар белгілейді, оларды орындамау әкімшілік жауапкершілікке әкеп соғады.

33-бап. Бақылауды тоқтату және профилактикалық есептен шығару негіздері

1. Мыналар :

1) осы заңның 30-бабы 1-тармағының 1), 2), 5), 6) және 8) тармақшаларында көрсетілген адамдар үшін профилактикалық бақылауды жүзеге асыратын органның басшылығы бекіткен қаулы;

2) осы заңның 30-бабы 1-тармағының 3) тармақшасында көрсетілген адамдарды мәжбүрлеп емдеуге жіберу туралы соттың қаулысы, ұйғарымы;

3) осы заңның 30-бабы 1-тармағының 4) тармақшасында көрсетілген адамдарды ата-аналық құқығынан айыру не болмаса шектеу туралы соттың қаулысы;

4) бас бостандығынан айыруға соттау туралы сот үкімі;

5) қайтыс болуы туралы куәлік не болмаса адамның Қазақстан Республикасынан тыс жерге тұрғылықты тұруға шығу фактісін растайтын құжат профилактикалық есептен шығару және профилактикалық бақылауды тоқтату негіздері болып табылады.

2. Профилактикаланатын адамды қоғамнан оқшаулаумен байланысты емес жазалау шараларына, сондай-ақ шартты түрде немесе үкімнің орындалу мерзімі шегеріліп сотталған кезде профилактикалық есеп және бақылау осы заңда белгіленген тәртіппен жүзеге асырылады.

3. Бас бостандығынан айыру және мәжбүрлеп емдеуден өту орындарындағы жеке алдын алу жұмыстары Қылмыстық-атқару кодексіне және медициналық сипаттағы мәжбүрлеу шараларын қолдану тәртібін реттейтін Қазақстан Республикасының заңнамалық актілеріне сәйкес жүргізіледі.

34-бап. Құқық бұзушылық жасауға ықпал ететін себептер мен шарттарды жою туралы ұсынымхат

Мемлекеттік органдар құқық бұзушылық жасауға ықпал ететін себептер мен шарттарды анықтаған жағдайда тиісті ұйымдардың басшыларына, лауазымды адамдарға оларды жою туралы ұсынымхат жібереді.

Ұсынымхат онда қойылған талаптарды орындау бойынша қажетті шараларды қабылдай отырып, қарауға жатады. Ұсынымхат енгізілген тиісті ұйымдар немесе лауазымды адам қабылданған шаралар туралы бір ай мерзімде ұсынымхатты енгізген құқық бұзушылықтың алдын алу субъектісін жазбаша түрде ақпараттандырады.

35-бап. Құқық бұзушылықтың жеке алдын алу шаралары қолданылатын адамдардың құқықтары мен міндеттері

Құқық бұзушылықтың жеке алдын алу шаралары қолданылатын адамдар:

1) профилактикалық есепке қою негіздері мен себептерін білуге;
2) өздеріне қолданылатын құқық бұзушылықтың жеке алдын алу шараларының негіздері мен сипатын білуге;

3) өздеріне қолданылатын жалпы және құқық бұзушылықтың жеке алдын алу шараларының құқықтық салдарларын білуге;

4) білікті заңгерлік көмек алуға және қорғануға;

5) өтініш жасауға және құқық бұзушылықтың жеке алдын алу шараларын қолданумен байланысты жүзеге асырылатын әрекеттерге жоғары тұрған лауазымды тұлғаға, прокуратура органдарына немесе сотқа шағымдануға құқылы.

2. Құқық бұзушылықтың жеке алдын алу шаралары қолданылатын адамдар құқық бұзушылықтың алдын алу субъектілері лауазымды адамдарының заңды талаптарын орындауға және өздерінің мінез-құлқына сот белгілеген талаптарды сақтауға міндетті.

36-бап. Құқық бұзушылықтың алдын алу жөніндегі ұйымдардың лауазымды адамдары мен басшыларының міндеттері

Алдын алу субъектілерінің лауазымды адамдары мен басшылары:

1) алдын алу жұмысын жүргізу кезінде азаматтардың құқықтары мен заңды мүдделерін сақтауды қамтамасыз етуге;

2) өздеріне белгілі болған құқыққа қарсы әрекеттер, сондай-ақ құқық бұзушылықтардың алдын алу жөніндегі функцияларды жүзеге асыру барысында анықталған оларды жасауға ықпал еткен себептер мен шарттар туралы құқық қорғау органдарына хабарлауға;

3) жеке алдын алу жұмысын жүргізу қажет адамдарды анықтауға және профилактикалық есепке қоюға, оның толық және уақтылы болуын қамтамасыз етуге;

4) құқық бұзушылықтар жасауға ықпал ететін себептер мен шарттарды жою туралы уақтылы ұсынымхат шығаруға және оның орындалуын бақылауды қамтамасыз етуге міндетті.

4-тарау. Құқық бұзушылықтың алдын алу субъектілерінің қызметін бақылау және қадағалау

37-бап. Құқық бұзушылықтың алдын алу субъектілерінің қызметін бақылау және қадағалау

1. Құқық бұзушылықтың алдын алу субъектілерінің қызметін қадағалауды прокуратура органдары жүзеге асырады.

2. Құқық бұзушылықтың алдын алу жүйесі органдары мен мекемелерінің қызметін ведомстволық бақылауды жоғары тұрған органдар және олардың лауазымды адамдары жүзеге асырады.

38-бап. Құқық бұзушылықтың алдын алу субъектілерінің лауазымды адамдарының жауапкершілігі

Құқық бұзушылықтың алдын алу субъектілерінің лауазымды адамдары, сондай-ақ алдын алу жұмысын жүргізу жөніндегі функциялар жүктелген мемлекеттік органдар мен мекемелердің қызметкерлері осы Заңды іске асыру кезінде қызметтік міндеттерін орындамағаны, тиісінше орындамағаны не болмаса өкілеттіктерін асырғаны үшін Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес тәртіптік, материалдық немесе қылмыстық жауапкершілікте болады.

5-тарау. Қорытынды ережелер

39-бап. Құқық бұзушылықтың алдын алу жүйесі үшін кадрлар даярлау

Үкімет құқық бұзушылықтың алдын алу жүйесі үшін мамандарды даярлауды және қайта даярлауды қамтамасыз етеді.

40-бап. Құқық бұзушылықты алдын алудың ғылыми негіздемесі

Алдын алу жүйесі субъектілерінің қызметі құқық бұзушылықты ескертудің ғылыми негізделген әдістерінің және қоғамға қарсы мінез-құлықты адамдарға оң ықпал ететін

түзетулер нысандарының негізінде жүзеге асырылады. Құқық бұзушылықтың алдын алу субъектілері құқық бұзушылықты алдын алу саласында ғылыми зерттеулерді және олардың практикалық іске асырылуын қамтамасыз етеді.

41-бап. Осы Заңның күшіне енуі

Осы Заң ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткеннен кейін қолданысқа енгізіледі.

Қ а з а қ с т а н   Р е с п у б л и к а с ы н ы ң

Президенті

© 2012. Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің «Қазақстан Республикасының Заңнама және құқықтық ақпарат институты» ШЖҚ РМК